

тів ECTS. Бакалавр вже сьогодні має змогу отримати рівень магістра в іншому університеті.

Таким чином, перед державою стоять такі освітні проблеми:

– поширити співпрацю ВНЗ України у напрямку створення загальних програм підготовки фахівців з провідними європейськими університетами;

– забезпечення мобільності студентів та викладачів не тільки у національному, а й у міжнародному освітньому просторі;

– розробка та вдосконалення принципів, механізмів і процедур упровадження підготовки докторів наук відповідно до Болонського процесу;

– поширення практики соціального партнерства ВНЗ з роботодавцями, громадськістю, місцевою владою з метою приєднання їх до процесу вироблення та прийняття рішень з проблем вищої освіти.

Багато потрібно ще зробити у напрямку модернізації аспірантських і докторантських програм, вимог до професорсько-викладацького складу і розширення їх самостійності та гнучкості проведення навчального процесу. Без перегляду і приведення у відповідність до європейського рівня матеріальної бази навчальних закладів, розміру оплати праці працівників вищої школи, створення і усвідомлення всім суспільством важливості і пріоритетності такої ланки, як вища освіта і освіта взагалі, неможливо забезпечити економічний розвиток держави та її безпеку, створити позитивний імідж та конкурентні переваги на національному і міжнародному рівнях.

Список використаної літератури

1. Вакарчук І. Мета реформ у вищій школі – якість і доступність освіти / І. Вакарчук // Вища школа. – 2009. – № 4. – С. 3–30.
2. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / В.М. Нагаєв. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
3. Федорченко В. Вища освіта: педагогічна стратегія сучасності / В. Федорченко // Вища школа. – 2002. – № 1. – С. 35–41.
4. Шляйхер А. Экономика знаний: почему образование – ключ к успеху Европы / А. Шляйхер // Вопросы образования – 2007. – № 1. – С. 28–43.

Отримано 10.02.2010.

УДК 658.589

В.В. Македон, Д.С. Рубець

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ДЛЯ СТВОРЕННЯ І РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕВИХ КОРПОРАТИВНИХ КЛАСТЕРІВ

Статтю присвячено проблематиці формування і розвитку галузевих корпоративних кластерів у межах національної економіки України. Визначено роль інноваційної інфраструктури у розбудові національної економіки, запропоновано модель передачі інноваційного продукту від розробника у реальний сектор економіки.

Статья посвящена проблематике формирования и развития отраслевых корпоративных кластеров в границах национальной экономики Украины. Определе-

на роль інноваційної інфраструктури в перестройке національної економіки, пропонується модель передачі інноваційного продукту від розробника в реальний сектор економіки.

The article is devoted to problem of forming and development of a particular branch corporate clusters within bounds of national economy of Ukraine. The role of innovative infrastructure is certain in alteration of national economy, the model of transmission of innovative product is offered from a developer in the real sector of economy.

інноваційний продукт, інноваційна інфраструктура, національна економіка, інноваційна економіка, галузевий корпоративний кластер, центр прибутку

Економіка інноваційного типу потребує створення ефективних механізмів реструктуризації промисловості з метою загального підвищення інноваційної активності галузей. У світовій теорії і практиці організації територіального соціально-економічного розвитку існує безліч напрямів і концепцій. Вибір конкретних положень залежить від обставин і факторів, що впливають на регіональну економіку. Якщо країна перебуває в кризовій ситуації, то її економічного потенціалу не достатній для підтримки динамічних темпів розвитку всіх сфер одночасно. Необхідний принциповий вибір критичних напрямів, на яких слід зробити акцент для досягнення максимально позитивного ефекту. Такій специфіці найбільшою мірою відповідає корпоративний кластерний підхід формування інноваційної політики [2]. Раціональним інструментом збільшення інноваційної активності промисловості України також може стати кластерний принцип державного регулювання галузей. Принцип, який пропонується, передбачає концентрацію ресурсів держави з метою підтримки не окремих підприємств у межах галузей, а галузевих корпоративних кластерів у цілому.

Проблематика інноваційного управління та розробки інноваційної стратегії національної економіки достатньо широко представлена у працях таких відомих вчених, як: Л. Антонюк, А. Гальчинський, М. Долішній, В. Геєць, Б. Квасюк, В. Кравцова, В. Онікієнко, В. Семиноженко. Але в той же час питання створення корпоративних кластерів з метою розробки інноваційних продуктів та негайної передачі їх у реальний сектор економіки не має широкого висвітлення та прикладних наукових розробок. Саме ці складові і виступають підґрунтям дослідження використання корпоративних та галузевих кластерів для поживлення інноваційної активності у галузях національної економіки України.

Метою статті є визначення напрямків активізації діяльності суб'єктів господарювання у напрямку розробки стратегічних програм та створення галузевих та корпоративних кластерів для швидкого проектування та впровадження інноваційних продуктів у реальний сектор національної економіки України.

Зміна економічної формації в Україні, яка супроводжується численними кризовими явищами в різних сферах життя суспільства, висувала як основний орієнтир антикризові цілі управління економікою. Набуває актуальності пошук стратегій активізації інноваційної діяльності в Україні, який повинен спиратися на світові тенденції постіндустріального розвитку суспільства. Серед безлічі найбільш прийнятних для України стратегій соціально-економічного розвитку можна виділити дві групи: стра-

тегії пасивного або екстенсивного розвитку економіки і стратегії активного розвитку економіки.

Перша група включає формування своєрідних системоутворюючих «центрів прибутку» і центрів формування галузевих корпоративних кластерів у різних галузях, серед яких можна виділити металургійну, енергетичну, вугільну, машинобудівну галузі, лісозаготівельні виробництва. Основний принцип, за яким має бути побудована політика держави для управління економічними пропорціями у зазначених галузях, зводиться до того, щоб «не заважати» процесу системоутворення і корпоративної кластеризації економіки навколо «центрів прибутку». Для цього необхідно створити адекватний фіскальний режим ведення господарської діяльності, внаслідок чого розвиток зазначених галузей ініціює розвиток всіх супутніх і споріднених галузей і, відповідно, розвиток високотехнологічних секторів національної економіки [4, 6].

Ця група стратегій передбачає мінімум витрат держави і відносно короткий проміжок часу на реалізацію. При цьому буде сформовано досить ефективно функціонуючу економіку, що досягається за допомогою цілеспрямованого управління сукупністю стійких корпоративних кластерів. Корпоративні кластери в цьому випадку формуються навколо промислових комплексів добувних галузей, шляхом концентрації відповідних виробництв-постачальників і виробництв-споживачів і організації загальних технологічних ланцюжків між ними.

Серед факторів, що обумовлюють можливість реалізації екстенсивних стратегій, слід виділити: значний запас певних видів природних ресурсів на території України; значущість добувних галузей для всіх сфер народного господарства країни; наявність значного промислового потенціалу у добувних та переробних галузях.

Недолік групи екстенсивних стратегій полягає в орієнтації економіки країни на продаж сировини та продукції первинної обробки і свідомо технологічній залежності держави від зовнішніх постачальників наукомісткої продукції і сучасного устаткування. Цей недолік так або інакше виявлятиметься у довгостроковому періоді, оскільки природні ресурси ненескінченні і у міру зменшення їх запасів економіку необхідно буде серйозно реструктуризувати. Більш того, загальна технологічна залежність все більше підриватиме національну безпеку країни і створить негативний вплив на зовнішньополітичні та економічні позиції України у світі [9].

Група стратегій активного розвитку економіки України спрямована на ініціацію і збільшення темпів економічного зростання за рахунок галузей глибокої переробки і високотехнологічних галузей. Основним стратегічним орієнтиром є розробка і виробництво конкурентоспроможної продукції переважно для кінцевих споживачів, максимізація додаткової вартості, що створюється на території України.

Реалізація цієї групи значно більш капіталомістка, оскільки передбачає виявлення цілого комплексу системоутворюючих «центрів прибутку» і центрів корпоративної кластеризації і, крім того, потребуватиме більшого періоду часу. Але визначення інтенсивного шляху розвитку дозволить сформувати економіку із значним запасом міцності і різноманіттям системоутворюючих «центрів прибутку». У довгостроковому періоді буде

досягнуто більшу різноманітність успішно функціонуючих галузевих корпоративних кластерів. У цьому випадку економіка України буде диверсифікованою і незалежною від окремих (базових) галузей [1, 3].

Для формування економіки, що інтенсивно розвивається, необхідні розробка загальної концепції і формування комплексу конкретних заходів її реалізації. Концепція повинна враховувати специфіку інтенсивного шляху розвитку, що передбачає як основний інструмент реалізацію різних інновацій, а також завоювання для ринкових ніш на світовому ринку і створення значних конкурентних переваг для України.

Для забезпечення успішної інноваційної діяльності Україні потрібна розвинута інноваційна інфраструктура. Така інфраструктура передбачає наявність ринку нововведень (інновацій), ринку інвестицій в інноваційну діяльність і ринку конкуренції нововведень, тобто конкуренція господарюючих суб'єктів, які впроваджують на власних виробничих потужностях нововведення та нові технології.

Інша особливість інтенсивного шляху розвитку полягає у формуванні системоутворюючих «центрів прибутку» і кластеризації критичних галузей у множині, а не тільки окремо. Це дозволить диверсифікувати національну економіку, стимулювати інноваційну активність учасників ринку відразу за безліччю перспективних високотехнологічних напрямів.

Інноваційна активність є одним з основних внутрішніх щодо підприємства факторів впливу на ділову активність. Під діловою активністю слід розуміти сукупність цілеспрямованих процесів, що забезпечують темпи економічного зростання організації на основі узгодженого розвитку його складових у гармонії із зовнішнім середовищем [5]. Слід підкреслити, що інноваційна активність – ключовий фактор стратегічного розвитку організацій інфраструктури інноваційної діяльності, тобто організацій типу інноваційно-технологічних центрів (ІТЦ).

Слід виділяти такі фактори, що впливають на інноваційну активність суб'єктів господарювання [11]:

- розвиток інноваційних процесів: науково-технічних, організаційних, фінансово-економічних, управлінських, кадрових;
- розвиток організаційно-технічного потенціалу підприємства, що охоплює основну діяльність, забезпечує виробничі структури, обслуговуючі підрозділи;
- оновлення продукції, що забезпечує підвищення рівня готовності виробництва для випуску нової продукції і рівня організації реалізації інноваційних проектів.

Сила дії перерахованих факторів відображається на величині традиційно використовуваних показників, які характеризують інноваційну активність підприємства, а саме:

- частка нових виробів у загальному обсязі випуску (коефіцієнт оновлення);
- коефіцієнт прогресивності використовуваних технологій (виробничих, інформаційних, організаційних, управлінських та ін.);
- коефіцієнт інтенсивності освоєння нової продукції, що характеризує інноваційний потенціал і рівень організаційно-технічної готовності підприємства до промислового освоєння нової продукції;
- частка інноваційних витрат у сукупному обсязі продажів.

Наприклад, для ІТЦ як елемента, як правило, університетської інноваційної структури характерний також специфічний вид факторів активності – освітня активність. Це обумовлено можливістю використання сукупного потенціалу ІТЦ з основного напрямку – створення нових інноваційних виробів, так в діяльності університету – з освітнього напрямку. Суть освітньої активності полягає в збільшенні різних форм і методів ведення навчальної діяльності з використанням потенціалу ІТЦ. Причому маються на увазі тільки ті форми і методи, які позитивно показали себе на практиці. Зрештою, такого роду процеси призводять до постійного зростання кількості випускників різних форм навчання в рамках ІТЦ, що успішно закінчили навчальні курси і мають знання, навички і вміння, які відповідають кадровим потребам.

Очевидно, що чим вище позитивні тенденції зростання інноваційного потенціалу й інноваційної активності в об'єкта інноваційної інфраструктури, тим менше потрібно витрат невеликій інноваційній фірмі на створення власного інноваційного потенціалу, оскільки найбільш витратомісткі етапи інноваційного процесу будуть реалізовані за допомогою потенціалу об'єкта інноваційної інфраструктури. Іншими словами, зростання інноваційного потенціалу знижує бар'єр сукупних необхідних інвестицій невеликої фірми в успішну реалізацію власного інноваційного проекту. У зв'язку з цим доцільно використовувати діючі ІТЦ як «точки зростання» інноваційної економіки України. Такий підхід дозволить знизити витрати на реалізацію інноваційних стратегій розвитку економіки, оскільки цілком реально відтворити інноваційну активність галузей промисловості шляхом об'єднання кадрового, інтелектуального і технологічного потенціалів на основі локальної корпоративної кластеризації навколо ефективно функціонуючих об'єктів інфраструктури. Доцільність побудови подібної інноваційної системи перевірена часом і світовим досвідом.

Активна інноваційна діяльність у масштабах всієї країни підтримуватиметься тільки в тому випадку, якщо постійно оновлюватиметься ринок нововведень. Це обумовлено тим, що ринок капіталу і конкуренція господарюючих суб'єктів тієї або іншою мірою вже існують. Проте при всьому наявному потенціалі зараз не можна говорити про те, що ми маємо великий арсенал конкурентоспроможних і перспективних нововведень. При розвитку інноваційної інфраструктури особливу увагу слід звернути на організацію і підтримку наукових колективів, спрямованих на створення «посівних» інноваційних підприємств. Це завдання може бути ефективно вирішене тільки структурами на зразок ІТЦ, які можуть забезпечити моніторинг і сприяння компаніям-початківцям у регіоні, як це, наприклад, робиться в Кембриджі, який є лідером створення наукових парків та інноваційних центрів [8].

Іншими словами, держава при реалізації інноваційної стратегії повинна, насамперед, розширювати діючі й створювати нові ІТЦ або подібні до них за функціональними властивостями об'єкти інфраструктури, навколо яких у міру розвитку будуть самоформуватися кластери інновацій у різних галузевих сегментах.

Інноваційно-технологічні центри здатні ефективно виконувати роль системоутворюючого ядра у високотехнологічних галузевих корпоративних кластерах, концентруючи в собі всі ті ключові компетенції,

які необхідні для оновлення і зростання інноваційної діяльності національної економіки.

Формування та розвиток галузевих кластерів нерозривно пов'язані із створенням сучасної галузевої інфраструктури. На сьогодні в Україні спостерігається розрив у ланцюжку отримання і промислового освоєння нових знань. З одного боку, малий бізнес сконцентрував у собі найбільш перспективні інновації, але обмежений у виробничих ресурсах для виведення їх на ринок. З іншого боку, промисловий сектор володіє вільними виробничими потужностями, але не ризикує вкладеннями в ті інновації, які не підтвердили свою спроможність на ринку, що обмежує арсенал можливих продуктів для промислового виробництва. Таким чином, у межах високотехнологічних галузевих кластерів має бути присутня дослідно-експериментальна інфраструктура, за допомогою якої інновації готуються до впровадження в промислове виробництво. Дослідно-експериментальна інфраструктура слугує фундаментом кооперації малого бізнесу, освіти і промисловості у корпоративні кластери. Подібна кооперація вирішує проблему браку випробуваних на ринку інновацій на великих галузевих підприємствах, істотно знижує ризики впровадження нової високотехнологічної продукції у серійне виробництво [3].

Власні ресурси промислових підприємств зосереджуються на розширенні виробництва, а ресурси наукомістких компаній – на освоєнні нових видів інноваційної продукції. Дослідно-експериментальна інфраструктура корпоративного кластера – це засіб для випуску дрібних партій нової інноваційної продукції, яка згодом апробується на ринку і у разі успіху передається у великосерійне виробництво (рис. 1). Крім того, дослідно-експериментальна інфраструктура залучає у корпоративний кластер нових носіїв інновацій, за якими приходять нові інвестори, стратегічні партнери, постачальники матеріалів, комплектуючих і супутніх послуг.

Таким чином, дослідно-експериментальна інфраструктура – основа для встановлення системних зв'язків у корпоративному кластері, що забезпечує прискорену передачу інтелектуального ресурсу у реальний сектор економіки.

Проте кожен новий етап розвитку дослідно-експериментальної інфраструктури корпоративного кластера має бути науково і економічно обґрунтований. З одного боку, брак інфраструктурних ресурсів перешкоджає запуску нових інноваційних проектів, а з іншого – можливе недозавантаження інфраструктури спричиняє невиправдані інвестиції і додаткові витрати. У зв'язку з цим процес створення кластерної інфраструктури повинен мати проектно-орієнтований характер. Іншими словами, дослідно-експериментальна інфраструктура галузевого корпоративного кластера переважно повинна нарощуватися в ході реалізації конкретних інноваційних проектів і під конкретні розробки.

Оскільки саме ІТЦ слугують центрами тяжіння інновацій і концентрують потенціал для завантаження промислового сектора, то і дослідно-експериментальну інфраструктуру доцільно формувати в їх складі (рис. 2). Більш того, ІТЦ володіють можливостями за проектно-орієнтованого наповнення матеріально-технічної бази дослідно-експериментальної інфраструктури кластера, реалізуючи пакетний принцип просування інноваційних проектів.

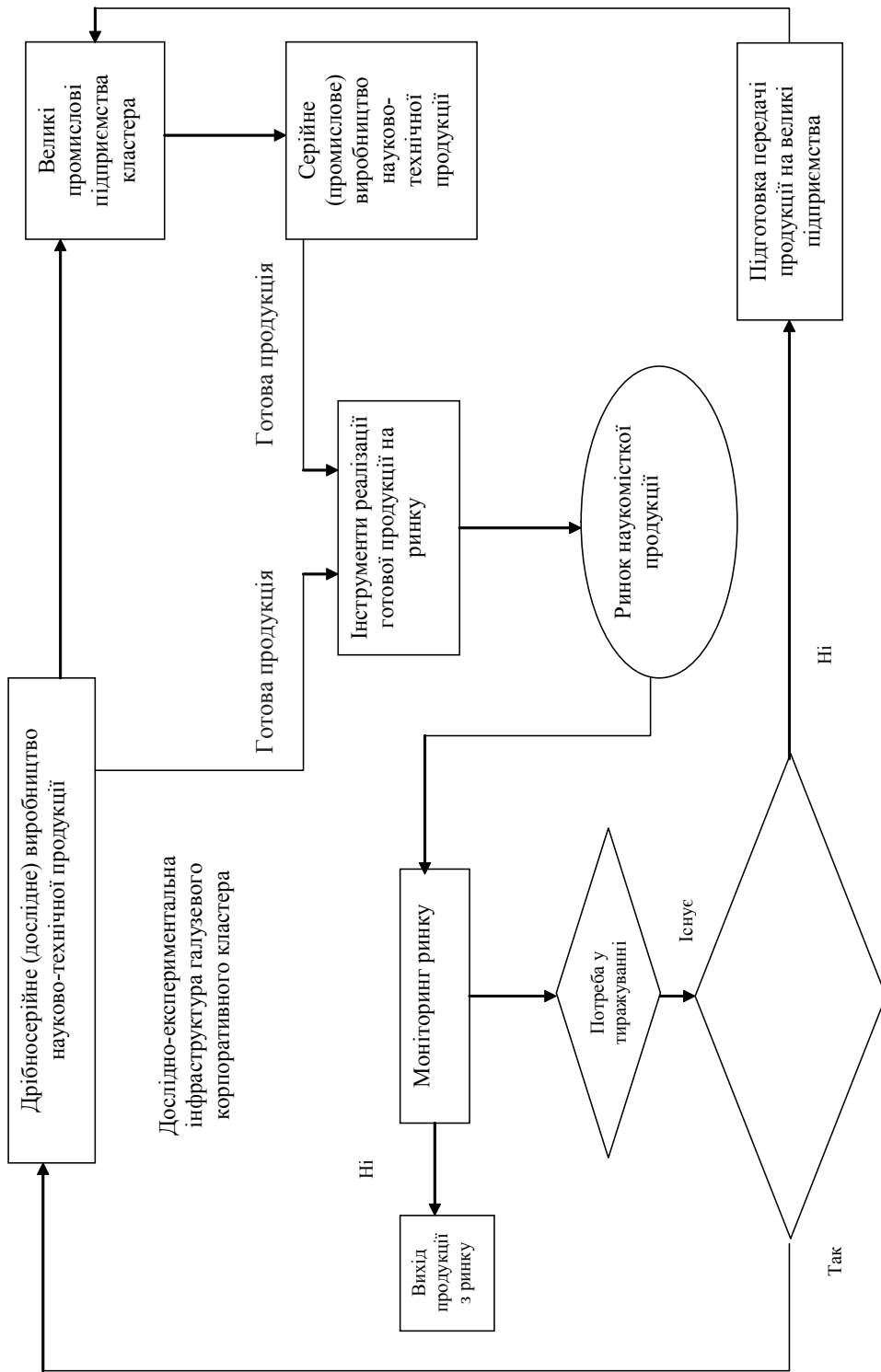

Рис. 1. Діяльність дослідно-експериментальної інфраструктури кластера в процесі передачі інновацій у реальний сектор економіки

Результативність функціонування ІТЦ у межах кластера визначається якістю внутрішньокластерного управління. У кластері мають бути створені початкові передумови для встановлення системної мотивованої взаємодії суб'єктів малого бізнесу і галузевих наукових і освітніх установ. При цьому на перше місце виходить питання не тільки про те, як забезпечити співпрацю в кластері, але і яким чином створити необхідну синергію внутрішньокластерної взаємодії. Кластер – це далеко не завжди ідилічні збори підприємств, де автоматично стимулюється будь-яке оновлення. Буває, що в кластерах пригнічуються інноваційні процеси і заохочується захисна поведінка. Взаємозв'язки з постачальниками можуть стимулювати інноваційні процеси, але вони ж можуть використовуватися для перекидання витрат на партнерів і ігнорування їхніх фінансових інтересів. У останньому випадку кластери виявляються нестабільними і нестимулюючими [5].

Як вже наголошувалося, основоположною передумовою для налагодження системних зв'язків у корпоративному кластері є розвинута галузева дослідно-експериментальна інфраструктура. ВНЗ нарівні з малим бізнесом повинні отримати повноцінний доступ до дослідно-експериментальної інфраструктури кластера, що дозволить, з одного боку, забезпечити ринкову орієнтацію фундаментальних і прикладних досліджень, а з іншого – високий рівень практичної підготовки молодих фахівців і відповідність освітньої підготовки пріоритетним галузевим тенденціям.

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного можна визначити наявність необхідних ознак ефективно функціонуючого галузевого корпоративного кластера:

- високий рівень концентрації носіїв інновацій (малих інноваційних компаній, дослідних інститутів) і промислового потенціалу, відповідного до галузевих ознак;
- наявність сучасної галузевої дослідно-експериментальної інфраструктури для освоєння інновацій у дрібносерійному виробництві;
- джерела підготовки кваліфікованих фахівців для галузевого сегмента кластера;
- можливість утворення інноваційно-технологічного центру як основи залучення інновацій та інвестицій;
- система організації галузевого кластера повинна формувати мотивовану кооперацію всіх його суб'єктів так, щоб сукупність ринкових відносин у кластері утворювала безперервний ланцюжок між носіями інновацій, дослідно-експериментальною інфраструктурою і промисловим виробництвом.

Список використаної літератури

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
3. Геєць В.М. Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання / В.М. Геєць // Інноваційна Україна. – 2005. – Вип. 7. – К.: НТУ «КПІ». – С. 38–42.

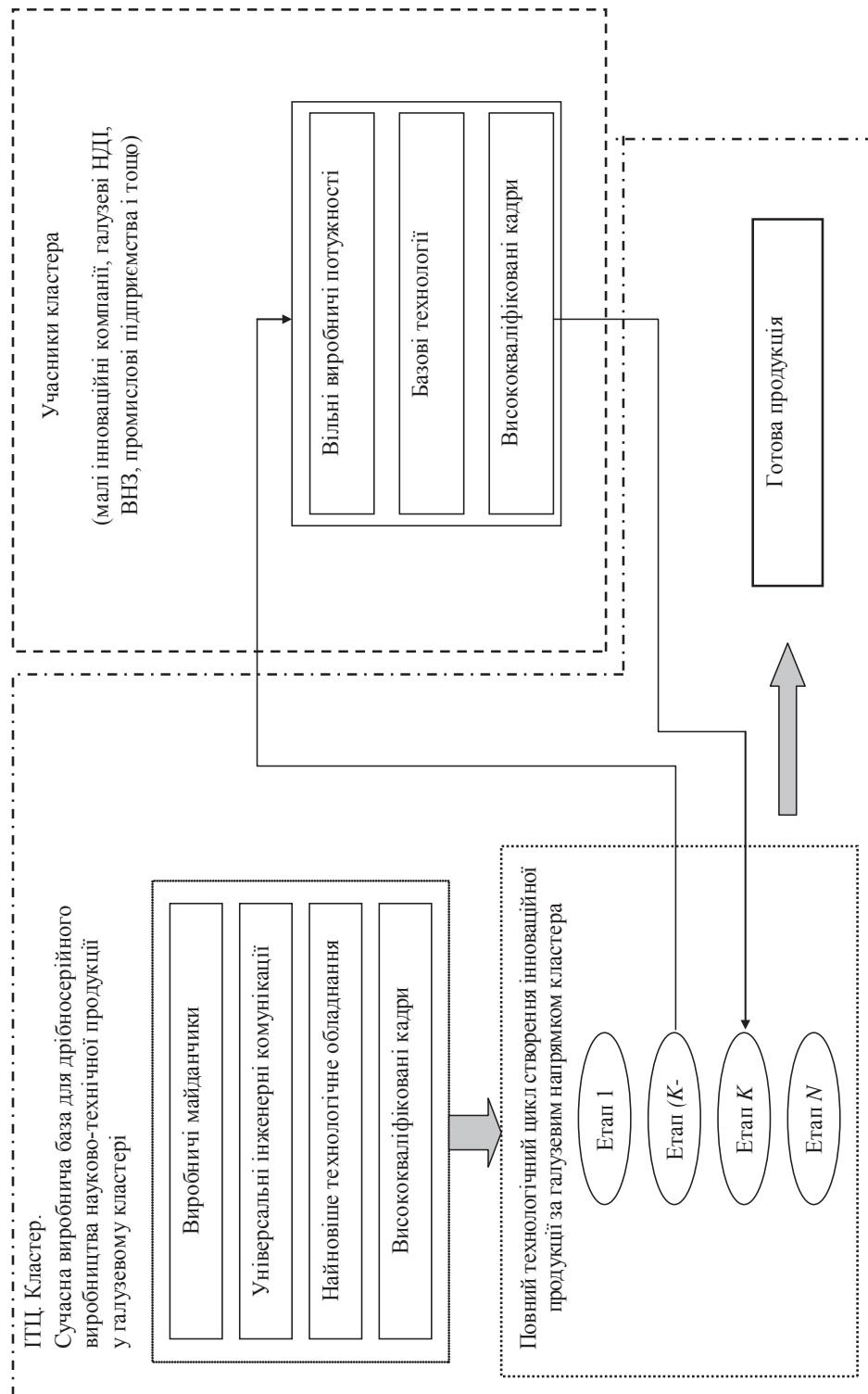

Рис. 2. Механізм використання ресурсів і компетенцій учасників кластера для побудови кластерної галузевої інфраструктури

4. Долішній М.І. Організаційно-економічні напрямки активізації інноваційної діяльності в Україні: регіональні аспекти / М.І. Долішній, Є.І. Бойко, С.О. Іщук // Регіональна економіка. – 2004. – № 1 (31). – С. 48–55.

5. Инновационная модель развития: теория и практика нововведений / под ред. В.И. Кравцовой. – М.: Инфра-печать, 2006. – 192 с.

6. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової. – К.: Основа, 2005. – 320 с.

7. Конкурентоспроможність національної економіки / за ред. д-ра екон. наук Б.Є. Квасюка. – К.: Фенікс, 2005. – 582 с.

8. Масленникова Н.Л. Менеджмент в инновационной сфере / Н.П. Масленникова, А.В. Желтенков. – М.: ИД ФБК-Пресс, 2005. – 536 с.

9. Онікієнко В.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В.В. Онікієнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон; за ред. В.В. Онікієнка. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – 480 с.

Отримано 5.02.2010.

УДК 658.114.3

Г.В. Миськів, Н.В. Шевченко

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ РИНКОВОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ АКЦІОНЕРНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються особливості дослідження сутності ринкової капіталізації акціонерних товариств, аналізуються проблеми, що впливають на рівень капіталізації та визначено методи оцінки капіталізації акціонерних товариств. Запропоновано концептуальні засади підвищення капіталізації акціонерних товариств у сучасних умовах розвитку ринкової економіки.

В статье рассматриваются особенности исследования сущности рыночной капитализации акционерных обществ, рассматриваются проблемы, влияющие на уровень капитализации и определены методы оценки капитализации акционерных обществ. Предложены концептуальные основы повышения капитализации акционерных обществ в современных условиях развития рыночной экономики.

The paper studies the features of the essence of market capitalization of joint stock companies, the problems that affect the level of capitalization and defined methods for evaluating capitalization of joint stock companies. Conceptual bases for increasing the capitalization of corporations in modern conditions of market economy.

капіталізація, акціонерне товариство, акція, промислове підприємство

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин та фондового ринку в Україні процес підвищення рівня капіталізації акціонерних промислових підприємств стає актуальним. Проте нерозвинутість нормативно-правової бази з питань регулювання, відсутність єдиного підходу до визначення сутності капіталізації акціонерних товариств та оцінки її рів-